

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ተሻገር ገ/ስላሴ

ሱልጣን አባተማም

አመልካች፡- ወ/ሮ ሃርሴማ ሰሎሞን - ጠበቃ አቶ አምባቸው ዮሐንስ ቀረቡ።

መልስ ሰጪ፡- የአርባ ምንጭ ዩኒቨርሲቲ - ነገረ ፈጅ አቶ ግርማ ገ/ዓዲቅ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር መዝገብ ሊቀርብ የቻለው የግራ ቀኙን ጉዳይ የፌዴራል ከፍተኛው ፍ/ቤት በይግባኝ ተመልክቶ በከ/መ/ቁ. 56916 ሐምሌ 27 ቀን 1999 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሰጠው ዳኝነት ተገቢውን የሕግ ትርጉም ያልተከተለ ስለሆነ ሊታረም ይገባል በማለት በቀረበው የሰበር አቤቱታ መነሻ ነው።

ጉዳዩም ባጭሩ እንደሚከተለው ነው።

የአሁን መልስ ሰጭ ከሣሽ አመልካች ደግሞ ተከሣሽ በመሆን በደቡብ ብ/ብ/ሕ/ክ/መንግሥት በጋሞ አካባቢ ከፍተኛ ፍ/ቤት ተከራክረዋል። ከሣሽ ተከሣሽን አስተምሯል። ተከሣሽም ከትምህርት ተመልሰው ከሣሽን ለማገልገል ግዴታ ገብተዋል። የማያገለግሉ ቢሆን ለማስተማር ተብሎ የወጣውን ወጭ ብር 290,961 /ሁለት መቶ ዘጠና ሺህ ዘጠኝ መቶ ስልሳ አንድ ብር/ ለመክፈል ተዋውለዋል። ስለሆነም እንደውሉ ለአራት ዓመት እንዲያገለግሉ ወይም ገንዘቡን እንዲከፍሉ ይወስኑልን የሚል ክስ ቀርቧል።

ተከሳሽም ለዚህ ክስ የሰጡት መልስ ወጭውን የሸፈነው የኔዘርላንድ ፌዴሬሽን ፕሮግራም ነው፤ ግዴታውም ወደ አገራቸው ተመልሰው እንዲያገለግሉ እንጂ በከሣሽ ተቋም ለማገልገል አይደለም፤ እንደገቡት ግዴታም ወደ አገራቸው ተመልሰው በማገልገል ላይ ናቸው፤ የቀረበውም ውል በመካከላቸው ያለውን ትክክለኛ መብትና ግዴታ አያሳይም፤ ግልጽ ነገሩን የሚያሰናክል ስለሆነ ተቀባይነት የለውም የሚል ነው።

የግራ ቀኙን ክርክር በመጀመሪያ ደረጃ ተቀብሎ ያየው ፍ/ቤትም በመ/ቁ. 03727 ግንቦት 02 ቀን 1999 ዓ.ም. በዋለው ችሎት በግራ ቀኙ መካከል የተደረገው ውል ቀርቧል፤ የትምህርት ደረጃቸውን እንዲያሻሽሉ የአንድ ዓመት ዕረፍት ተሰጥቷል፤ የትምህርት ዕድሉም የተሰጠው ባገኙት ተጨማሪ ችሎታ መሠረት እንዲያለግሉ ነው፤ ሲመለሱም ለአራት ዓመት ተኩል ለማገልገል ተዋውለዋል፤ ሰኔ 23 ቀን 1995 ዓ.ም. የተፃፈላቸው ደብዳቤ የትምህርት ዕድሉ የተገኘው በዩኒቨርሲቲው እንጂ በግላቸው አለመሆኑን ያሳያል፤ በመሆኑም እንደግዴታቸው ካላገለገሉ ከሣሽ ወይም 3ኛው ወገን የከፈለለትን ገንዘብ ለአሠሪው መክፈል እንደሚገባው በውሉ ላይ ስለተመለከተ እና መብትና ግዴታው በግልጽ ስለተጠቀሰ በገቡት ግዴታ መሠረት ያገልግሉ ወይም ገንዘቡን ብር 290,961.00 ይክፈሉ ሲል ወስኗል።

በአሁን አመልካች ቅሬታ አቅራቢነት የይግባኝ ጉዳዩን የተመለከተው የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በሥር ፍ/ቤት የተሰጠው ውሣኔ ጉድለት አላገኘሁበትም በማለት በመልስ ሰጭነት የተሰየመውን ሳይጠራ መዝገቡን ዘግቷል።

የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ከላይ ባጭሩ በየደረጃው ባሉት ፍ/ቤቶች የተሰጠው ዳኝነት መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው፤ ሊታረም ይገባል የሚለውን መሠረት በማድረግ ነው።

የቅሬታው ፍሬ ቃልም፡-

የትምህርት ዕድሉ የተገኘው በግል በመፃፍ ሆኖ እያለ ይህ አልታየልኝም፤ ወጭውንም የሸፈነው የትምህርት ዕድሉን የሰጠኝ ድርጅት ነው፤ ስለዚህ የአሁን መልስ ሰጭ በጉዳዩ አመልካች ላይ ክስ የማቅረብ መብት የለውም፤ ትምህርቱን የተማርኩት ከሦስትኛው ወገን ጋር ባደረኩት ስምምነት መሠረት ነው፤ ስምምነቱም ወደ አገር ተመላሽ ለማገልግል ነው፤ ውሉን የፈረምኩትም ካልፈረምሽ የዕረፍት ፍቃዱ አይሰጥሽም የድጋፍ ደብዳቤም አንጽፍም ስላሉኝና አዘጋጅተው በማቅረባቸው እንቅፋት እንዳይፈጠር በመስጋት ነው፤ በግል ያገኘሁት ስለመሆኑ ወጭውንም ሦስተኛው ወገን ስለመሸፈኑ ያስባገኝም ግዴታ ምን እንደሆነ የሚያረጋግጥ ማስረጃ አቀርባለሁ፤ እንደውሉ ይፈፀም እንኳ ቢባል የግል ነፃነቴን ይካል፤ ለትምህርት ምን ያህል ገንዘብ እንደወጣ እንኳን ሳይረጋገጥ የተሰጠ ውሣኔ ስለሆነ ሊሻር ይገባል የሚል ነው።

የአሁን መልስ ሰጭም የበኩሉን ክርክር አቅርቧል። ይዘቱም በግሌ የተገኘ የትምህርት ዕድል ነው የተባለው ሀሰት ነው፤ በ1995 ዓ.ም. የኔዘርላንድስ መንግሥት በሰጠው ነፃ የትምህርት ዕድል ዩኒቨርሲቲው ተጠቃሚ እንዲሆን ከትምህርት ሚ/ር በተባፈ ደብዳቤ መነሻ እንዲወዳደሩ ተደርጎ ያገኙት ለመሆኑ፤ የትምህርት ዕድሉ በዩኒቨርሲቲው ኮታ ለመሆኑ፤ ትምህርቱን እንዲማሩ ስፖንሰር የሆነው መልስ ሰጭ ለመሆኑ በማስረጃው ከመልሱ ጋራ አያይዘናል፤ ውሉን የፈፀሙት በገዛ ፈቃዳቸው እንጂ መገደድ ስላልተፈፀመባቸው በግራ ቀኛችን መካከል የተደረገው ውል እንደ ሕግ ያገለግላል፤ ሦስተኛ ወገን ሳይሆን ደመወዝ ከፍሉና ስፖንሰር ሆኖ ያስተማረ በመሆኑ በጉዳዩ ላይ ክስ ለማቅረብ መብት አለው የሚሉ ናቸው።

አመልካችም በመልስ መልሳቸው ላይ ክርክራቸውን በማጠናከር አቅርበዋል።

በሰበር ደረጃም ሆነ በሥር ፍ/ቤቶች ሁለቱም ወገኖች ያቀረቡት ክርክር ከላይ ባጭር ባጭሩ የተመለከተው ሲሆን እኛም ጉዳዩን እንደሚከተለው መርምረናል።

አመልካች በሥር ፍ/ቤትም ሆነ በዚህ የሰበር ችሎት የሚያቀርቡት የትምህርት ዕድሉን ያገኘሁት በግል ባደረግሁት መፃፍ ነው፤ በዚህም የተነሣ ወጭውን የሸፈነው ሦስተኛ ወገን ነው፤ የግዴታውም ዓይነት ወደ አገሪ ተመልሼ እንዳገለግል የሚገልጽ ሲሆን ወደ አገሪም ተመልሼ እያገለገልኩ ስለምገኝ የሚጠበቅብኝ ግዴታ የለም የሚለው የፍሬ ነገር ክርክር ይገኝበታል። ይሁን እንጂ በዚህ አኳኒን የቀረበውን የማስተባበያ የፍሬ ነገር ክርክር ተከራካሪው ወገን በማስረጃ አስደግፎ ማስረዳት ይኖርበታል። የመዝገቡን ግልባጭ እንዳየነው ይህንኑ ክርክር ሊደግፍ የሚችል ማስረጃ አልቀረበም። በመሆኑም አንድ ተከራካሪ ወገን በማስረጃ ያልተደገፈ የፍሬ ነገር ክርክር ስለገለፀ ብቻ የቀረበበትን ክስ አስተባብሏል ለማለት የሚቻል አይደለም። በዚህ ረገድ ያቀረቡት ክርክር ተቀባይነት ያለው ሆኖ አልተገኘም።

በሌላ በኩል የጋሞ አካባቢ ከፍተኛ ፍ/ቤት ለውሣኔው መሠረት ያደረገው አመልካችና መልስ ሰጭ ያደረጉትን የጽሁፍ ስምምነት ስለመሆኑ የውሣኔው ግልባጭ ያስረዳል። ይህም የውል ስምምነት ግልባጭ ቀርቦ ከዚህ የሰበር መዝገብ ጋር በመያያዙ ተመልክተነዋል።

አመልካች ይኸው የጽሁፍ ስምምነት ሊያስገድደኝ አይችልም የሚል ክርክር ሲያቀርቡ ለዚህ ክርክር በምክንያትነት የገለጹት ውሉ በመካከላቸው ያለውን ትክክለኛ መብትና ግዴታ አያሳይም የሚለውንና ካልፈረምሽ የዕረፍት ፈቃድ አይሰጥሽም የድጋፍ ደብዳቤም አንጽፍም ስላሉኝ እንቅፋት እንዳይፈጠር በመስጋት ነው የሚለውን በማተት ነው። ሆኖም የቀረበውን የሰነድ ማስረጃ ማየት እንደሚቻለው በይዘቱ የተዋዋይ ወገኖችን መብትና ግዴታ ለይቶ ያስቀመጠ፤ መብትና ግዴታውም በግልጽና በተነፃፃሪ ሁኔታ የሰፈረበት በመሆኑ በመካከላቸው ያለውን ትክክለኛ መብትና ግዴታ አያሳይም የሚለው ክርክር የሰነዱን ይዘት ያገናዘበ ሆኖ አላገኘውም። በውሉ ላይ የተመለከተውን ፊርማ ላስቀምጥ የቻልኩት በነፃ ፍቃድ አይደለም የሚለውም ክርክር ቀርቧል። እንደተባለውም በሕግ ፊት ሊፀና የሚችል ውል ለመያዝ መሟላት ከሚገባቸው ቋሚ ሁኔታዎች አንዱ ጉድለት የሌለበት የፈቃድ ሁኔታ መኖር ነው። ይኸው ፈቃድ በስህተት

በኃይል ወይም በተንኮል የተገኘ እንደሆነ ውሉ እንደማይፀና በሕግ ተመልክቷል። አመልካች ከእነዚህ በአንዱ የተነሣ የተሰጠ ፈቃድ ስለመሆኑ ያቀረቡት ክርክር የለም። ከዚህ ጋር በተያያዘ የጠቀሱት የፍሬ ነገር ክርክር ምናልባትም በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1710 የተጠቀሰውን /መጉዳት/ የሚለውን ያሟላል እንዳይባል አመልካች ይህንኑ ክርክር በአባባል ደረጃ ጠቀሱት እንጂ ካልፈረሙ የዕረፍት ፈቃድ እንደማይሰጣቸው፣ የድጋፍ ደብዳቤም እንደማይፋላቸውና በአጠቃላይ እንቅፋት እንዳይፈጠርባቸው በመስጋት የችግራቸው ሁኔታ ገፋፍቷቸው ውሉን እንዲፈፀሙ በማስረጃ ያልተረጋገጠ በመሆኑ በሕግ ምክንያቶች የሚያዝ አይደለም።

በአኳያው ግራ ቀኝ ነሐሴ 02 ቀን 1995 ዓ.ም. ያደረጉት ውል አመልካች በውጪ ለመማር የተሰጣቸው ዕድል በተባለው ጊዜ እና የተባለውን የትምህርት ዘርፍ ተከታትለው ተመልሰው በመልስ ሰጭ ተቋም ለምን ያሕል ጊዜ ማገልገል እንዳለባቸው፣ ይህን ባያደርጉ በምትኩ መልስ ሰጭ አሠሪው ወይም ሦስተኛ ወገን የከፈለለትን ሙሉ ገንዘብ ብር 290,961 /ሁለት መቶ ዘጠና ሺህ ዘጠኝ መቶ ስልሳ አንድ ብር/ አመልካች ለመልስ ሰጭ የመክፈል ግዴታ እንዳለባቸው እና በተመለሱም ጊዜ ያላቸው ተነፃፃሪ መብት ምን እንደሆነ በግልጽ እና በማያሻማ አኳኋን ተገልጿል።

ይህ ውል በይዘቱ ከፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1678/ለ/ አንፃር ሲታይም የውሉን ጽናት ሊያስቀር የሚችል አንዳችም ምክንያት የለበትም። በሕግ ፊት የፀና ውል ያደረጉ ወገኖችም እንደ ውሉ እንዲፈጽሙ ውሉ ሕጋዊ ውጤት እንደሚያስከትል የታወቀ ነው። እንደ ውሉ ያልተፈፀመለት ወገን እንደ ውሉ እንዲፈፀምለት ከውል ያገኘውን መብት ለማስፈፀም መብት ያለው በመሆኑ የመልስ ሰጭ የክስ አቤቱታ አግባብነት ያለው ነው። ይሁን እንጂ እንደ ውሉ እንዲፈፀምለት የሚጠይቀው ወገን በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1776 እንደተመለከተው ይፈፀም የሚባለው ግዴታ የፈፀሟቸውን የግል ነፃነት የሚነካ ከሆነ ያለፍላጎቱ ተገዶ ሊፈፀም አይገባም። በዚህ ጉዳይ አመልካች እንደገቡት ግዴታ እንደሙያቸው ለመልስ ሰጪ እንዲያገለግሉ የሚገደዱት የፈቀዱ እንደሆነ ብቻ ነው። በፈቃዳቸው ለተባለው ጊዜ ያሕል ለማገልገል ፈቃደኛ ካልሆኑ ግን በአማራጭ ሊከፈል የሚገባውን የገንዘብ ክፍያ ሊፈጽሙ ይገባል።

ይህንን በሚመለከት ምንም እንኳን ለትምህርቱ ሲባል ሦስተኛ ወገን የከፈለለትን ሙሉ ገንዘብ ብር 290,961.00 /ሁለት መቶ ዘጠና ሺህ ዘጠኝ መቶ ስልሳ አንድ ብር/ በሚል የገንዘቡ መጠን ተለይቶ የተቀመጠ ቢሆንም ይኸው ገንዘብ ለትምህርት የተከፈለውን ማናቸውንም ወጭ ለመሸፈን ሲባል የተደረገ መሆን ይኖርበታል። ለትምህርት ተብሎ የተከፈለው ወጭ ትምህርቱን ጀምረው ከማጠናቀቃቸው በፊት የታወቀ ወይም ሊታወቅ የሚችል ስለመሆኑ በክርክሩ ላይ የታወቀ አይደለም። እንደ ውሉ አመልካች ለማገልገል ካልፈቀዱ እንደ ውሉ ምትክ ግዴታቸውን በገንዘብ ሊከፍሉ፣ እርሳቸውን ለማስተማር ተብሎ በአሠሪውም ሆነ በሦስተኛው ወገን በእርግጥም ያወጣውን ማናቸውም ወጭ ሊሆን ይገባል። ይህንን በሚመለከት መልስ ሰጭ በውሉ ላይ የተጠቀሰውን ብር 290,961.00 የሚለውን በመጥቀስ ለክስ መሠረት አደረገ እንጂ አመልካችን ለማስተማር ሲባል በመልስ ሰጭም ሆነ በሦስተኛው ወገን በትክክል የወጣውን ወጭ በማስረጃ አላረጋገጠም። ስለሆነም የአሁን አመልካች ሊከፍሉ የሚገባውን የትምህርት፣ የትራንስፖርት እና ደመወዝ ሳይከፍሉ ለማገልገል ከፈለጉ የሥር ፍ/ቤት በውሃኔው ላይ እንደገለፀው እንዲያገለግሉ ይህንን ለመፈፀም ካልፈለጉ ግን አሠሪው ወይም ሦስተኛው ወገን በደመወዝም ሆነ በትራንስፖርት ወይም ማናቸውንም ለትምህርቱ ተብሎ የተከፈለውን ወጭ ዘርዘር ሲያቀርብና በማስረጃም አስደግፎ ሲያስረዳ የታወቀውን እውነተኛ ወጭ የአሁን መልስ ሰጭ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1776 መሠረት የመክፈል ግዴታ አለባቸው በማለት ፈርደናል።

ው ሣ ኔ

1. የጋም አካባቢ ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 03727 ግንቦት 02 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ውሃኔ እና የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በክ/መ/ቁ. 56916 ሐምሌ 27 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሻሽሏል።
2. አመልካች በገቡት ግዴታ መሠረት በመልስ ሰጭ ተቋም ለማገልገል ከፈለጉ የማገልገል ግዴታቸውን ይፈጽሙ፤ ለዚህ ግዴታ ፈቃደኛ ካልሆኑ ግን አሠሪው የአሁን መልስ ሰጭም ሆነ ሦስተኛው ወገን ለደመወዝ፣ ለትራንስፖርት እንዲሁም ለትምህርት ሲባል ያወጡትን ወጭ መጠን በሚመለከት በግራ ቀኝ መካከል

የሚቀርበው ክርክርና ማስረጃ ታይቶ እንዲወሰንና በውሳኔ የሚታወቀውን ገንዘብ የአሁን አመልካች ሊከፍሉ ይገባል በማለት መዝገቡን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 343/1/ መሠረት መልሰናል።
ወጭና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ነ/ዓ